

V kyrgyzských horách u pastevců

Hlavní článek - [Kyrgyzstán](#)

Pavla KOKAISLOVÁ. V kyrgyzských horách u pastevců. *Metro*, 21. června 2002.

„Hlavně se dobře oblékněte. V horách bývá nevlídno, vítr a v noci může napadnout i sníh.“ Ajbek je učitel v malé vesnici v suusamyrském údolí a hory zná dobře. Bereme jeho radu vážně a v teplém svetru odjíždíme bryčkou na pastviny – *džajlo*. Sem pastevci kočují se svými stády každý rok koncem května a do vesnice se vrací obvykle až v říjnu. Záleží na tom, kdy začne padat sníh.

Nejprve si musí vybrat místo, nejlépe poblíž potoka nebo horské říčky, kde postaví jurtu, stan s kulatým půdorysem a dřevěnou konstrukcí – *uukem*, který se dá rychle postavit a ještě rychleji složit. Ve třech lidech je postavená za necelou hodinu. V *uuku* není zatlučen ani jeden hřebík, jednotlivé části se svazují kůží. Bohatí pastevci musí mít *jurtu* velikou. Nejen to. Všeho musí mít hodně – ovcí, koní, ale i vlastních dětí.

„U menja vosem štuk“ – chlubí se hospodář a s pýchou nám představuje svých osm dětí – sedm dcer a nejmladšího syna. Při jeho narození se oslavovalo už v porodnici. Konečně syn! Bude nástupce. Dcery doma nezůstanou, vdají se a odchází za mužem.

Nevěstu je možné získat snadno – stačí ji jednoduše ukrást. Dříve to bylo samozřejmé, teď je prý kradení nevěst na ústupu. „Však mě také ukradli,“ říká hospodyně. „Muž mě odvezl ke svým rodičům a hned se začala chystat svatba – *toj*.“ Podívaná pro celou vesnici! Navaří se spousty jídla a pozvou se příbuzní. Nevěsta je zakrytá a kdo ji chce vidět, musí položit na stůl peníze. Potom se příbuzní nevěsty ptají, zda je tam dobrovolně. Většinou kývá na souhlas, ale také si někdy postaví hlavu a řekne, že ne. Pak je z toho ostuda široko daleko, nejen pro ženicha, ale i pro ni. Pokud ovšem souhlasí, rodiče ženicha slibují, že ji budou mít rádi a pro jistotu se vše napíše na papír a podepíše. Mula začne číst z

koránu a *toj* pokračuje. Teprve za dva dny nevěsta vychází a obsluhuje hosty – všem nalévá čaj a uklání se. Třetí, nebo čtvrtý den se hosté rozjedou domů, ale to ještě není konec. Za měsíc (nebo někdy i za rok) jedou rodiče ženicha s dary za rodiči nevěsty, kteří je pohostí. Rodiče nevěsty mají nárok na *kalym* – peníze za svou dceru. Zaplatit takový *kalym* nemusí být vůbec maličkost. Za čas rodiče nevěsty návštěvu oplatí a tím jsou věci kolem svatby vyřízeny. A jak to vypadá v manželství? Novomanželé dostanou do začátku pár kusů dobytka a začnou se starat sami.

Že pastevci mají práce dost, o tom jsme se přesvědčili. Když jsme vstávali, měla už hospodyně podojené krávy i koně a rozdělaný oheň v kamnech. Chceme alespoň nanosit vodu z potoka. „Co vás to napadá, to je přece pouze ženská práce. Můžete se umýt, teplou vodu máte před jurtou.“

Po snídani hospodyně zadělává těsto a chystá oběd. Každou hodinu a půl musí ale odběhnout podojit kobyly. „Pojďte se podívat,“ zve nás. Nejdřív si ještě hříbátko trochu lízne matčina mléka a pak se kobyłka dojí. Mléka moc není – asi půl litru. A co s mlékem teď? Všechno na *kumys*! Celý den se dolévá do vaku z kobyly kůže – *saby* a tluče se dřevěnou holí, večer až 2000 ran. Ráno je *kumys* hotov. Bílý kyselý nápoj, lehce alkoholický a s léčebnými účinky pro celý organismus. Pijalka *kumysu* se hodí každou chvíli. Chutná nám také, necháváme si dolít.

Při obědě si sedáme v jurtě kolem nizounkého stolečku a hospodyně přináší *katamy* – placky z listového těsta, čaj a smetanu, do které si namáčíme chléb. Hospodář ráno zkontroloval stádo krav a koní, ovce dovedl na pastvu a teď si chvilku odpočine a poslechne rádio. Večer ovce přizene nazpět, spočítá je a má hotovo.

„Chcete se podívat k vodopádům? Pojedeme na koních.“ Vyrážíme. Koně jsou naštěstí dobráci a tak je využíváme ještě k jedné projížďce, teď už sami. Nádhera.

Nazítří jeden z beranů doplatil na naši návštěvu. Do jurty přiběhly děti: „Honem pojďte, budeme zařezávat berana. Musíme udělat *omiň*.“ Kyrgyzové nejsou příliš nábožensky založeni. Všichni o sobě sice říkají, že jsou muslimové, ale tím náboženský život a obřady také končí. Výjimkou je právě *omiň* – zvednutí rukou a jejich sepnutí jako výraz poděkování. *Omiň* se dělá po každém jídle, *omiň* může dělat řidič autobusu, který právě spravil svůj porouchaný stroj a *omiň* dělají pastevci před zaříznutím zvířete.

Všichni tedy udělali *omiň* a hospodářův bratr berana podřízl. Za tři čtvrtě hodiny už byl beran rozporcovaný. Teď dostanou maso do ruky ženy. První jídlo ze zabijačky je *kurdak* – libové maso s ledvinami, srdcem a dalšími vnitřnostmi se nakrájí na drobné kousky, dá se na rozpálený tuk a orestuje na cibulce. Tuku musí být hodně! Podává se horké.

Při hostině se musí také pronést slavnostní přípitek – *tost*. Ten nejde odbýt nějakým „Na zdraví“, ale hezky se musí každému něco popřát. Pořádný *tost* se prý začne pronášet ráno a skončí až večer. Hospodář pronášel *tost* kratší a připíjel na úrodu, na příbuzné a také na hosty a šťastný návrat. Pak přišla na řadu hospodyně a nakonec byla řada na nás. „Na hospodáře a celou rodinu! Ať nezůstane jen u osmi dětí!“ „To se nebojte, budou další“, směje se Džumgalbek a pije naráz celou skleničku. „Muslimové a pijete vodku?“ „A proč by jsme nepili. *Kumys* má sice také alkohol, ale vodka je vodka. Ovšem všeho s mírou.“

Hospodář obírá kost a kolem čekají děti. Na maso ne, ale na jednu kůstku z ovčí nohy. Konečně! Bude na hraní, na *alčik*. *Alčik* hrají jenom chlapci. Udělají kruh, doprostřed dají ovčí kostičky, stojí vně kruhu a další kůstkou se snaží kostičky z kruhu vyrazit. Kdo vyrazí kostiček nejvíc, vyhrává. Chlapci nehrají jenom *alčik*, oblíbené je také *kozlodraní*. Pokud by mělo být *kozlodraní* se vším všudy, je třeba mít bezhlavého kozla a dvě družstva po pěti hráčích jedoucích na koni. Musí sebrat ze země trup kozla a projet s ním soupeřovu bránu. Že se to protihráči nebudou snažit nijak usnadnit, je nabíledni. Chlapci

nehrají *kozlodraní* s kozlem, ale buď jenom s kůží, nebo s čímkoliv, co je možné uchopit. Kdo si myslí, že je to jednoduché, může zkusit z koňského sedla něco sebrat ze země.

A co dělají pastevci s ovci? Chovají dvě plemena – černé, těm říkají kyrgyzské a bílé a ty jsou ruské. Vlnu z černých ovcí nikdo nekoupí, ale za černou ovci dostanete na trhu dva až dvaapůlkrát více než za bílou, protože je mnohem více protučnělá. Takový beraní tuk je ohromná pochoutka, alespoň tedy pro místní. Vy si musíte zvyknout na trochu zvláštní zápach. Bílé ovce se stříhají dvakrát ročně a stříž se používá k výrobě plstěných látek, které se pak barví, sešívají a slouží jako pokrývky, nebo koberce. To už je práce do vesnice. „Všechno si děláme sami, vždyť to ani jinak nejde“, říká hospodyně.

Soběstační se snaží být i v rostlinné výrobě. Na horách toho ale moc vypěstovat nejde. Nakonec se zjistilo, že se můžou pěstovat jen brambory a ječmen. I to byl úspěch. V suusamyrském údolí byla první sklizeň obilovin v roce 1955. V některých vesnicích nerostou ani ovocné stromy a ovoce se nakupuje jen ve městech. Dříve pastevci nepěstovali vůbec nic, dokonce ani nesusili na zimu seno. Když napadlo málo sněhu, dobytek se napásl, když bylo sněhu hodně, bývalo zle. To se změnilo až se zakládáním kolchozů a dnes není jediný pastevec, který by na zimu nesusil. Ovšem kolchozy se rozpadly a pastevectví je v Kyrgyzstánu na ústupu. Těch, co tráví na pastvinách celé léto, je čím dál méně. Spíše najdete jurty u silnice, kde prodávají „pastevci“ kumys.

Džumgalbek je optimista. „Proč myslíte, že jsem kupoval novou *jurtu*? Vždyť jsem za ni dal dva býčky, jednoho za *uuk* a jednoho za plstěné pokrytí. Možná vydrží i pro mého vnuka. Všechno ale záleží na synovi. Nejstarší dcery studují na univerzitě, ty už asi do hor kočovat nebudou. I když, kdo ví.“

Všeobecné informace - Kyrgyzstán

Oficiální název státu je Kyrgyz Respublikasy, Kirgizskaja respublika.

Kyrgyzstán se stal poprvé ve svých dějinách samostatným státem až po rozpadu Sovětského svazu.

Úředním jazykem je kyrgyzština a ruština. Ve městech se používá téměř výhradně ruština, na venkově obojí. S angličtinou a němčinou budete mít při dorozumívání úspěch opravdu jen velmi výjimečně.

Na rozloze 198 000 km² žije 4 575 000 obyvatel, z nichž Kyrgyzů je jen něco málo přes jednu polovinu, zbytek tvoří příslušníci asi 80 národností. Kyrgyzové žijí i jako početná národnostní menšina v okolních státech.

Povrch je hornatý – Ťan Šan, Alaj. Nejvyšší vrcholy dosahují výšky přes 7 000 m.

Podnebí je závislé na nadmořské výšce – ve Ferganské nížině a v Biškeku jsou velice horká léta a mírné zimy, na horách v létě velice často prší a v zimě klesají teploty až k -40°C.

Peníze: 1 kyrgyzský som = 100 tyjinů. (1 US\$=48 Som – už zhruba 2 roky) Kyrgyzský som je považován za nejstabilnější středoasijskou měnu, i když inflace v r.1992 činila 850%. V současnosti se pohybuje kolem 10%.

Šeky a platební karty můžete klidně nechat doma. Drobné a staré dolary (před r.1993) se mění v horším kurzu.

Ubytování se může stát problémem, protože pohostinská zařízení jsou jen ve velkých městech. Hotely našeho typu jsou jen v Biškeku, Oši a Džalalabádu, ale i zde je třeba se ptát, zda teče teplá nebo alespoň studená voda. Splachovací záchod (funkční) také nebývá zcela běžně k dispozici. Na venkově je možné ubytování u místních.

Doprava v Kyrgyzstánu: Železniční síť je velice řídká, kolem 300 km. Autobusové spojení není zcela spolehlivé, některé autobusy jezdí jen jednou za týden a to pouze v rámci jedné oblasti, hranice oblastí se často musí přecházet pěšky. Za autostop se platí.

Doprava do Kyrgyzstánu: Možností je vlak z Moskvy do Biškeku, ale cesta trvá tři dny. Letecké společnosti bývalého Sovětského svazu příliš dobrou pověst nemají. Pohodlně je možné letět Lufthansou do kazašské Alma-Aty, odkud jezdí mnoho autobusů do Biškeku i k jezeru Issyk-kul. Kyrgyzstán od občanů ČR nevyžaduje víza, Kazachstán ano.

21. června 2002

Zobrazeno: 25 x

From:

<https://cesty.in/> - **Cestovatelské stránky**

Permanent link:

https://cesty.in/v_kyrgyzskych_horach_u_pastevcu

Last update: **2024/05/30 18:51**

